

УДК 21.80.82.75

О.В.Кеба

Професор С.Д.Абрамович – учений, митець, людина

У статті характеризується життєвий і творчо-науковий шлях С.Д.Абрамовича, професора, академіка Академії наук вищої освіти України. Розкриваються основні етапи діяльності С.Д.Абрамовича як ученого широкого гуманітарного профілю – літературознавця, культуролога, релігієзнавця; висвітлюються особливості його літературно-мистецьких пошуків.

Ключові слова: науково-педагогічна діяльність, університет, учений, літературознавство, гуманітаристика.

Ім'я професора Семена Дмитровича Абрамовича добре відоме українській і зарубіжній гуманітарно-науковій громадськості. У розлогіій статті в україномовній Вікіпедії про вченого мовиться, що він знаний завдяки “дослідженню Біблії та її рецепції, творчості Антона Чехова, викладанню культурології, теології, релігієзнавства, риторики” [1]. Втім, цей перелік можна було б значно розширити, – для цього достатньо лише побіжно глянути на список наукових і навчально-методичних публікацій професора, академіка Академії наук вищої освіти України С.Д.Абрамовича, що включає понад 370 позицій. Ним, одноосібно та у співавторстві з учнями, створено п'ять принципово нових, концептуальних підручників та 35 навчально-методичних посібників з літературознавства, риторики, культурології, теології, релігієзнавства. Він є постійним учасником різноманітних наукових конференцій, число яких перевищило за 180, здійснює наукове редагування монографій вітчизняних та зарубіжних вчених, входить до складу редколегій наукових збірників та видань. Варто також з самого початку відзначити, що він є автором численних оригінальних поезій та перекладів, які публікувалися в періодиці й виходили окремою збіркою, талановитих оповідань “із власного життя” і роману “Антіохійський триптих” з часів раннього християнства. А ще він неабиякого хисту маляра, який легко працює у різних живописних і графічних техніках і жанрах, вірці яких представлялися на декількох персональних художніх виставках майстра.

Професор С.Д.Абрамович успішно поєднує творчу і наукову діяльність: виконує обов'язки завідувача кафедри слов'янської філології і загального мовознавства у Кам'янець-Подільському національному університеті ім. І.Огієнка, керує підготовкою наукових кадрів в аспірантурі й докторантурі (під його керівництвом захищено 11 кандидатських дисертацій), активно спілкується з колегами і друзями, з юнацьким запалом відстоюючи свої громадські й художньо-естетичні переконання, наче й немає за плечима сімдесяти літ неспромого життя і сорока років наукового й викладацького досвіду. Його наукова школа “Літературний текст у контексті культури: проблеми рецепції та інтерпретації” нараховує у своєму активі більш як 1600 праць, з яких – 42 монографії, 162 підручника та навчально-методичних посібника, понад 1400 статей [3].

А розпочинався життєвий шлях майбутнього академіка у важкі повоєнні роки в місті Житомирі. Власне, народився він 29 червня 1945 року, коли Друга світова ще тривала, а на звільнених від фашистів землях люди плакали і сльозами радості від перемоги, і сльозами болю від непоправного горя, що принесла війна. Саме за таких умов у сім'ї скромних житомирських бухгалтерів зростає малий Семенко. Окрім батька, Дмитра Семеновича, старого партійця, більшовика з 1918 року, вихідця із надр мінського єврейства, та матері Тетяни Леонітївни, яка походила з української міщансько-селянської родини, сильний духовний вплив на майбутнього вченого справила бабуся Ганна Федорівна Лудченко, за словами Семена Дмитровича, неписьменна “мужичка” і щира християнка. Саме вона навчила його засадам християнської віри [4].

Паралельно з сімейною освітою вихованням і власним “вченим” зростанням завдяки постійно сверблячому “чому” відбувалося й навчання в житомирській середній школі №3. Через норовливий характер і вічне зацікавлення чимось своїм, поза шкільною програмою, особливою любов'ю вчителів не користувався. В інтерв'ю, яке наразі готується до друку, Семен Дмитрович згадує: “Єдиний, хто таки вплинув на формування мого я, був історик, Соломон Мойсейович Бенімовіч, контужений на війні; попередив, що іноді він буде знічев'я щиритися, але ми того не помічали – заслуховувалися. Не побоявся розповісти нам історію Христа...” [4]. Маючи колосальну ерудицію, цей від Бога Учитель був ще й винятково принциповою і мужньою людиною. Щоправда, серед педагогів був також неординарний фізик Роман Борисович Малкіс. Такий собі місцевий Ейнштейн. На жаль, юного гуманітарія, за його ж зізнанням, він нічому не навчив. Не особливо вникаючи у високі фізичні матерії, учень просто відсторонено милувався учителем.

Після закінчення школи мріяв вступити на історичний факультет до Житомирського педагогічного інституту імені Івана Франка, але факультет на той час якраз розформували, до того ж родину вразило горе – передчасна смерть батька. Відтак змушений був вступити на вечірнє відділення філологічного факультету, а паралельно працював у Житомирському палаці піонерів “масовиком” (саме так записано в трудовій книжці) та вчителем малювання у міській середній школі №23. Згодом перейшов на денну форму навчання й повністю віддався науці.

Серед вищівських викладачів вирізнявся Леонід Маркович Венгерів, єдиний тоді на ціле місто доктор наук і професор, інтелігент, заглиблений у вищі матерії, чемний і високопорядний; за участь у нібито контрреволюційній організації йому з 1918 року заборонили жити в Києві, але у роки Другої світової він, безпартійний, був членом підпільного обкому ВКП (б).

Інститут закінчив 1968 року з відзнакою за спеціальністю “Вчитель російської мови та літератури середньої школи” [2] і відразу почав викладати літературу в Коростишівському педагогічному училищі. Навчальний заклад сподобався молодому вчителю і своєю історією (училище було засноване 1869 року Іваном Посядою, соратником Тараса Шевченка та активним діячем

Кирило-Мефодіївського братства), й сучасною організацією навчального процесу. Директором училища декілька повоєнних десятиліть був колишній фронтвик Леонід Лукич Макаренко – справжній інтелігент, син заслужених учителів України, сам удостоєний численних нагород. В училищі почалося формування педагогічного і наукового таланту Семена Абрамовича. Склалися й гарні стосунки з усім колективом училища, а особливо близькі й довірливі – з директором та його сім'єю. Згодом одруження з донькою Л.Л.Макаренка, Надією, стане важливою віхою на життєвому шляху.

Працюючи в училищі, Семен Абрамович вступив до аспірантури за заочною формою навчання при Львівському державному університеті імені Івана Франка, яку закінчив 1973 року. Того ж року захистив кандидатську дисертацію на тему “Історична проза Валерія Брюсова” [5, с. 52].

1974 року родина Абрамовичів переїздить до Кам'янця-Подільського, куди випускник аспірантури був прийнятий за конкурсом на місце старшого викладача кафедри російської та зарубіжної літератури державного педагогічного інституту імені В.П.Затонського. За підтримки тодішнього завідувача кафедри професора В.І.Тищенка Семен Дмитрович швидко влився у колектив і почав інтенсивно зростати як учений і викладач. У 1980 р. рішенням Вищої Атестаційної комісії при Раді Міністрів СРСР йому було присвоєно вчене звання доцента. Неабияка активність молодого науковця скоро склала йому славу не лише в інституті, але й далеко за його межами. Він зголошувався на участь у найрізноманітніших наукових конференціях, що проводилися на теренах всього колишнього Радянського Союзу – від Чернівців і Києва до Москви, Ставрополя і Єревана, став постійним автором таких престижних літературознавчих видань, як “Тоголівські читання” (Ніжин), “Брюсовські читання” (Єреван), “Вопросы русской литературы” (Львів-Чернівці); публікувався також у “солідних” літературно-художніх журналах – “Всесвіт”, “Жовтень”, “Дніпро”. У цих та інших збірках і журналах упродовж 1970–1980-х років Семен Абрамович опублікував понад 50 статей. З-поміж численних інтересів і уподобань у літературі виокремився і найбільш цікавий та значущий – проза Антона Чехова. Попри те, що про цього автора вже тоді було написано чимало, Семен Дмитрович віднайшов новий і на той час надзвичайно актуальний аспект – дослідження своєрідності чеховської концепції світу й людини. Цьому сприяло і читання на філологічному факультеті в Кам'янці-Подільському педагогічного інституту навчальних курсів з теорії літератури та історії російської літератури XIX–XX ст. Автор цих рядків прекрасно пам'ятає ті лекції і з гордістю числить себе серед тих щасливців, на життєвому шляху яких трапився істинний Учитель – той, хто відкриває нові світи, дарує радість творчого натхнення, спонукає до пошуку і просто щирою дружньою бесідою навіть краще й надихає на добре.

Мабуть, важко й підрахувати кількість тих, для кого таким Учителем виявився Семен Дмитрович Абрамович. Для мене ж зустріч із ним була справді доленосною. Вона відбулася незабутнього дня, тому вже майже 35 років, коли юний абітурієнт Кам'янець-Подільського педагогічного інституту, вчорашній

випускник районної середньої школи, з іспитовим листком у тремтливих руках намагався відстояти свої претензії бути студентом-філологом. На його щастя, екзаменатором був саме той Учитель.

А першого вересня із радістю впізнав його на лекції зі вступу до літературознавства, і дуже скоро “страшний і недосяжний Викладач Інституту” Семен Дмитрович Абрамович, “не-автор” підручника, за яким ми маємо вчитися, – так він іронічно представився (йшлося про популярний тоді й ідеологічно вивірений підручник “Введение в литературоведение” Григорія Львовича Абрамовича), перетворився на доброго й мудрого романтика П’єра Безухова – такою разючою була схожість з героєм Сергія Бондарчука з фільму за відомим романом Льва Толстого. Друге ім’я міцно закріпилося за улюбленим викладачем першокурсників, а фраза П’єра Безухова “сопрягать надо” сприймалася як сгедо самого нашого кумира, який блискуче демонстрував численні прояви своєї багато обдарованої особистості.

Як зараз розумієш, то були справді бездоганні в професійному відношенні лекції, а тоді студенти-початківці просто на півтори години забували про навколишній світ, зачаровані потоком могутньої і переконливої еманції Слова, захоплення непроминушими, вічними цінностями творчого духу. Воїстину, як сказано у Святому Письмі, “з думки пізнається мудрість, а освіта – з мови язика”. А згодом пішли семінари, де можна було вільно висловлюватися, в міру першокурсних здібностей навіть дискутувати, не вповні усвідомлюючи звужені обставинами 1970-х можливості такої форми навчальних занять і певні ризики викладача, який спокійно й невимушено, мало не навіюванням стверджував безумовний пріоритет художнього слова.

Не менш “заразливою” стала спільна (як це не голосно сказано) робота над підготовкою факультетських стіннівок – “Літературної газети”, що була на той час окрасою філологічного факультету. Семен Дмитрович як її редактор запросив бути його помічником, і декілька ентузіастів після занять захоплено писали, клеїли, добирали те, що остаточно під рукою Майстра перетворювалося на шедевр свого жанру, повз який не соромно було потім пройти інститутським коридором. А як забути відвідини гуртожитської кімнати по Ленінградській, 52, де мешкав тоді наш П’єр? Вона справляла враження кімнати-музею, стіни якої доверху закладені книжками і завішені картинами – як світовими шедеврами, так і власноруч написаними хазяїном. І довгі розмови про літературу і мистецтво.

Все це здобуло особисто наді мною вирішальний вплив, визначивши вибір життєвий і професійний. І коли після низки вчительських, аспірантських, армійських років збулася мрія повернутися в рідний інститут викладачем, був засмучений, дізнавшись, що Семен Дмитрович переїхав до Чернівців працювати в тамтешньому університеті. Однак знайомство скоро відновилося, і вже 1988-го року Учитель люб’язно погодився виступити опонентом на захисті моєї кандидатської дисертації. Згадуючи зараз цю, вже доволі давню подію, з великою приємністю можу констатувати, що мені поталанило стати одним

із перших представників тієї наукової школи, яку сьогодні очолює професор С.Д.Абрамович в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка. Її назва – “Літературний текст у контексті культури: проблеми рецепції та інтерпретації” – охоплює широке коло інтересів самого професора Абрамовича та його численних учнів.

Важливою подією в житті С.Д.Абрамовича став переїзд у 1988 році до Чернівців і початок роботи в Чернівецькому державному університеті імені Юрія Федьковича. Сталося це з ініціативи і за пропозицією професора А.Р.Волкова, завідувача кафедри зарубіжної літератури та теорії літератури університету, який пообіцяв всіляке сприяння у підготовці до захисту докторської дисертації. Працюючи доцентом чернівецької кафедри, С.Д.Абрамович друкує цілу низку статей, посібників, дві монографії про творчий доробок Антона Чехова, видані на початку 1990-х: “Концепция личности у Чехова-повествователя в контексте идейно-эстетических исканий русского реализма” (К., 1990), “«Живая» и «мертвая» душа в художественном мире Чехова-повествователя: Романтический тип поведения в изображении Чехова” (К., 1991). Закономірним результатом цих студій став захист дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук за темою “Концепція особистості у Чехова-розповідача в контексті ідейно-естетичних шукань російського реалізму”. Захист відбувся 1991 року в Києві у центральній науковій установі країни – в Інституті літератури імені Т.Г.Шевченка Академії наук України і викликав велике зацікавлення серед представників наукової громадськості. Один із опонентів на захисті, професор М.В.Теплінський, добре знана в літературознавстві людина, пізніше згадував про те, як оригінальна була написана ця праця і як він ніяк не міг віднайти привід, щоб хоч до чогось “придертися” [6, с. 9].

Після захисту докторської дисертації й отримання вченого звання професора С.Д.Абрамович працював професором та завідувачем кафедри російської філології Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Одним із найважливіших напрямків роботи у цей час була реалізація амбітного проекту чернівецьких учених-літературознавців – створення унікального енциклопедичного словника – “Лексикону порівняльного та загального літературознавства”. У цьому виданні, що побачило світ 2001 року і мало силу-силенну позитивних відгуків, С.Д.Абрамовичу належить 60 статей, багато з яких були присвячені мало дослідженим питанням своєрідності літератур народів Сходу. По суті, ці статті стали переломними у дуже важливому для національного (та й усього пострадянського) літературознавства процесі подолання европоцентричного розуміння літературно-художнього процесу. В роки роботи над “Лексиконом” чітко виокремився ще один постійний науковий інтерес професора – Біблія як інтертекст європейської культури. Згодом цей інтерес буде реалізовано у цілому комплексі авторських статей, монографій та навчально-методичних посібників. Першими з них стали публікації на межі 1990–2000-х років: “Библия и древняя русская литература” (Чернівці,

1999), “Біблія как объект литературоведческого изучения” (Чернівці, 2000), “Біблія як форманта філологічної культури” (К., 2002), а більшість праць на цю тему виходила вже після повернення С.Д.Абрамовича до Кам’янець-Подільського, куди його у 2006 році запросили завідувати кафедрою. Менш ніж за десять років світ побачили монографії “Біблія та сьогодняшня культура: актуальні проблеми української духовної розбудови” (Кам’янець-Подільський, 2009); “В поисках утраченного рая: духовное самоопределение русского писателя XIX – начала XX ст.” (К., 2009); “Біблія та формування сакрального простору європейської митецької культури” (К., 2011); “Двоемирие Гоголя” (Кам’янець-Подільський, 2014), а також колективна монографія “Біблія як інтертекст світової літератури”, в якій професор С.Д.Абрамович виступив як науковий редактор і автор низки розділів.

Слід сказати, що повернення до Кам’янець-Подільського університету відбувалося поступово – спочатку Семен Дмитрович зголосився керувати кафедрою слов’янської філології, теорії та методики викладання філологічних дисциплін за сумісництвом, а 29 серпня 2008 року був обраний ученою радою університету на посаду завідувача кафедри, яка згодом отримала й нову назву – кафедра слов’янської філології та загального мовознавства. В ці роки знову по-новому розкрився його талант не лише як ученого й умілого організатора наукової діяльності колективу, але й як прекрасного викладача. Колеги й студенти захоплено й одностайно говорять про його потужний інтелект, надзвичайну ерудицію, витончену шляхетність і неймовірну працездатність. Він читає класичні літературознавчі курси не як “відрафіновані” збірки енциклопедичних знань, а робить героїв своїх студій нашими “сучасниками”, жодною мірою не принижуючи і не спрощуючи їхніх характеристик. А ще – він доброзичливий колега, вдумливий і цікавий співрозмовник, чуйна і добра людина, що не заважає йому відстоювати свою позицію у професійних дискусіях принципово, але завжди дуже спокійно й тактовно.

Неможливо двома словами сказати й водночас неможливо обійти те, що Семен Дмитрович – блискучий художник і графік, оригінальний поет, душа дружніх вечірок, прекрасний виконавець незліченої кількості пісень і романсів. Вірші складав відколи себе пам’ятає, але лише 2008-го року вперше, не рахуючи спорадичних публікацій, оприлюднив свої, за власним визначенням, поетичні ескериси, у добірці довершених текстів “Consecutio temporum”, викликавши ними загальне захоплення. Рецензент цієї поетичної збірки, учениця С.Д.Абрамовича й співавтор багатьох підручників та навчальних посібників, доктор філософських наук Марія Чикарькова зазначає: “Небольшая по объему книга стихотворений имеет внутреннюю логику развития. Это, говоря словами Верлена, “пейзаж души” автора, который демонстрирует огромную эволюцию души автора на протяжении многих лет – от первых стихотворений, что воспевают язычески-прекрасный мир со всеми его чувственными радостями и соблазнами, до последних, с их четким осознанием хрупкости и бренности всего сущего...” [7, с. 141].

У житті Семена Дмитровича були й трагічні події, і ми, його учні й друзі, намагалися тоді стати поруч, схилиючись перед стражданням від втрати найдорожчої людини, доньки Маші, талановитої поетеси Марії Тілля, авторки чотирьох поетичних книг. Як мужньо він тоді тримався, і тільки незвична скугість слова, а почасти й фізична неспроможність щось вимовити видавали ту трагічну істину, що лише малий смуток говорить, а великий мовчить. Єдиним порятунком була віра й глибока впевненість, що Світло і в темряві світить, і темрява не обгорнула його. Марії Тілля судилося недовге, але змістовне та яскраве життя. Про її творчість сьогодні пишуть серйозні вчені, а пам'ять про неї вшановано у Чернівцях меморіальною дошкою.

Можна було б багато говорити про різноманітні наукові студії професора, завжди блискучі, часто провокативні в кращому розумінні цього слова – провокативні до дискусії, до відкриття нових перспектив бачення тої чи тої проблеми. Але зупинюся на виданні, яке до певної міри можна вважати “попередніми підсумками”, “відфільтрованим” конденсатом наукової роботи за декілька десятиліть. Йдеться про збірку статей С.Д.Абрамовича 2015 року, що має дуже скромну назву: “Статті про літературу”, у повній відповідності до життєвого, професійного, наукового кредо автора – чесно, відповідально й ненів'язливо виконувати свою щоденну працю, заглиблюючись у неосяжний простір світової літератури і долучаючи до цього всіх тих, хто щасливою для них волею обставин виявився поруч.

Пропонована широкому колу читачів – літературознавцям, викладачам, студентам, аспірантам і просто залюбленим у літературу – збірка наукових праць професора цілком підставно може вважатися підсумковою, адже вона підсумовує мало не 50 років творчої науково-педагогічної діяльності С.Д.Абрамовича. Водночас відкритість її висновків з цілої низки історико-літературних і теоретико-літературних проблем дає змогу назвати її проспективною, такою, що окреслює як нові горизонти пошуку самого Семена Дмитровича, так і магістральні тенденції розвитку новітнього літературознавства.

Книжка має п'ять розділів і загалом містить 41 статтю. Звісно, це далеко не все написане автором. Як неважко зрозуміти, особливо тим, хто впродовж багатьох років стежить за публікаціями професора Абрамовича, сюди увійшло насамперед те, що засвідчує його магістральні інтереси у науці, добре перевірене часом і може слугувати подальшим студіям інших науковців.

Відкривається збірка розділом “Проблемні питання вивчення літератури” і статтею, що, попри позірну простоту і зрозумілість назви, включається в одну з найгостріших сьогодинішніх дискусій про природу і сутність літератури – “Зміст і складові поняття “література” як актуальна науково-методологічна проблема”. Власне, саме у цій статті стверджується думка, що наскрізно пронизує всю книжку, ба більше того – і всю багатопланову парадигму наукових студій автора: література є духовно-сакральним феноменом і зводить її чи то до ідеологічного інструментарію, чи то до підручника філософії, чи то до сумнозвісного естетського “мистецтва для мистецтва” означає спрощувати

її аж до повної вульгаризації. До проблем дискусійного плану віднесемо і статтю, що піднімає проблеми вивчення і викладання світової літератури у середній і вищій школі. Автор слушно (і вкотре!) вказує на неподоланість європоцентризму у програмах вивчення літератури і на несумірно малу увагу до сакральних текстів світової літератури – Біблії, Корану, Вед.

Початковий розділ збірки органічно продовжують статті її другого розділу – “Біблія як сакральний текст”. Як було сказано вище, дослідження Біблії є стрижневим інтересом професора С.Д.Абрамовича. Але якщо у монографіях і посібниках на цю тему він ставить глобальні питання Буття Біблії у духовному світі людства, то в статтях, що склали даний розділ книжки, увагу зосереджено на поетико-стильових особливостях біблійних творів. Аналізується роль і продуктивність поетичних і драматичних первнів біблійних текстів, акцентується митецька своєрідність нарації у Біблії, себто її складної і розгалуженої розповідної парадигми. Відтак надзвичайно слушним і актуальним видається висновок, яким завершується стаття: “Біблія складається саме як *література*, що виросла з оджинок фольклору, складається як вираз допитливого розуму людини, що пізнає світ, не задовольняючись ані філософськими абстракціями, ані поетичними фантазіями, ані міфологізацією сил природи. Її нарратор чи не вперше в світовій літературі намагався підкреслити цінність і святість реального й неповторного людського життя, значність людської особистості, роль морального закону й совісті як регулятора культури...”

Наступний розділ присвячений ще одній важливій проблемі сучасної української гуманітаристики – “Українське слово та біблійна традиція”. Присутність останньої автор не просто виявляє в тих чи тих текстах (тут, сказати б, відкривається неосяжне поле розмаїтих за своєю парадигматикою і прагматикою студій), але виявляє тяглість і значущість цієї традиції на різних етапах поступу українського письменства – від Кирила і Мефодія, Мелетія Смотрицького, Григорія Сковороди, Тараса Шевченка до лірико-екзистенціальних шукань у поезії Нового часу.

Якщо у попередніх розділах С.Д.Абрамович демонструє блискучу культурно-філологічну обізнаність у питаннях біблеїстики, медієвістики, зокрема й української, почасти посилаючись і зацитовуючи тексти різними давніми мовами, то у розділі “Зарубіжна література і компаративістика” він засвідчує вільне володіння європейським літературним матеріалом Нового часу. Його студії включають вивчення шекспірівського канону (п’єса “Буря”), поширюються на англomовну класику XIX ст. (Герман Мелвілл, Чарльз Діккенс), торкаються аспектів трансформації християнської доктрини людини у німецькій літературі (творчість Германа Гессе), діалогізують концепцію слов’янства в російській і польській літературах (Олександр Блок і Ярослав Івашкевич).

Найбільшим за обсягом є останній, п’ятий, розділ книжки – “Російська література”. І це зрозуміло, адже русистика була першим фахом С.Д.Абрамовича (його кандидатська дисертація свого часу відкрила нові перспективи вивчення творчості Валерія Брюсова, а докторське дослідження стало новим

і вагомим словом про Антона Чехова) і на довгий час залишилася його улюбленим, хоча й, як бачимо, далеко не єдиним, дітищем. Тематика статей цього розділу вражає своєю багатовекторністю і разом з тим взаємопов'язаністю. Про кого б із російських авторів не йшлося, професора С.Д.Абрамовича цікавлять насамперед проблеми духовності літератури: він пише про “християнський алгоритм” російської літератури, поєднуючи її пошуки з ученням Карла Густава Юнга про архетипи; про духовний стрижень літературної особистості Олександра Пушкіна; про простір “духовної свободи” Петра Чаадаєва і т.ін. Соціально-історична і морально-етична проблематика творчості російських літературних класиків науково виважено і завжди точно та доречно подається “з погляду вічності”, уводиться у контекст загальнолюдських пошуків. Симптоматичною у цьому сенсі є назва такої статті: “Обретение Вечности как метасюжет зрелого Чехова”. У ній полемічно загострюється проблема чеховської “невіри”, безперспективність спроб прочитання Чехова як письменника, позбавленого “Божественної благодаті”, і переконливо доводиться пріоритетність духовних, а відтак релігійних первнів творчої еволюції Чехова, особливо очевидних на її завершальному етапі.

Відзначимо й витончене оформлення книжки, що нагадує про ще одну грань обдарованості професора С.Д.Абрамовича – його неабиякий поетичний хист і залюбленість у малярство, про що вже також йшлося. І зовсім не випадково обкладинку книжки прикрашає фрагмент старовинного атласу зоряного неба, на якому відтворено сузір'я “Пегас”. Пегас, як відомо з давньогрецької міфології, міг висікати джерела, і саме з таких джерел черпали своє натхнення поети. Немає жодного сумніву, що творчі й наукові здобутки професора С.Д.Абрамовича наснажено вічним Кастальським джерелом, чистими і плідними водами якого він щедро ділиться зі своїми читачами, і збірка “Статті про літературу” – ще один яскравий і переконливий взірець талановитого й відкритого діалогу Слова про Слово...

Розмова про здобутки С.Д.Абрамовича – Вченого і Людини – неминуче буде неповною і недостатньою. Він завжди залишається тим, хто випереджає час, Spiritus Movens – духом, що рухає. Тож нехай дорога його завжди буде легкою і світлою.

Список використаних джерел і літератури

1. https://uk.wikipedia.org/wiki/Абрамович_Семен_Дмитрович
2. Абрамович Семен Дмитрович // Житомирський державний університет імені Івана Франка. – К.: Логос Україна, 2009. – С. 132.
3. Літературний текст у контексті культури: проблеми рецепції та інтерпретації (наукова школа [С. Д. Абрамовича]): біобібліографічний покажчик / [уклад.: І. М. Конет, В. Прокопчук та ін.]. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2010. – 70 с.
4. Одинська, Ж. О. [Інтерв'ю з професором С.Д.Абрамовичем] / Жанна Олексіївна Одинська (у друці).
5. Прокопчук, В. С. Абрамович Семен Дмитрович, доктор філологічних наук,

професор, завідувач кафедри слов'янської філології та загального мовознавства // Доктори наук, професори Кам'янець-Подільського нац. ун-ту ім. І.Огієнка. – Кам'янець-Подільський: Абетка-Світ, 2013. – С. 51-61.

6. Семен Дмитрович Абрамович. Науковець Митець. Особистість. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2010. – 60 с.

7. Чикарькова, М. “Я слышу времени звенящий бег...”// Радуга. – 2009. – № 7. – С. 141-143. – Рец. на кн.: Абрамович С. Consecutio temporum. Стихи. – К.: Издат. Дмитрия Бураго, 2008.

Монографії та збірки статей С.Д.Абрамовича

Концепция личности у Чехова-повествователя в контексте идейно-эстетических исканий русского реализма. – К., 1990.

“Живая” и “мертвая” душа в художественном мире Чехова-повествователя. – К., 1991.

Біблія як форманта філологічної культури. – К. – Чернівці, 2002.

В поисках утраченного рая: духовное самоопределение русского писателя XIX – начала XX ст. – К., 2009.

Біблія та сьогоднішня культура: актуальні проблеми української духовної розбудови. – Кам'янець-Подільський, 2009.

Біблія та формування сакрального простору європейської митецької культури. – К., 2011.

Біблія як інтертекст світової літератури / Абрамович С. Д.; Заг. ред. і автор. розділи кол. моногр. – Кам'янець-Подільський, 2011. – С. 5-34, 44-103, 225-242, 263-297.

Двоемирие Гоголя. – Каменец-Подольский, 2014.

Статті про літературу. – Кам'янець-Подільський, 2015.

Підручники та навчальні посібники

Риторика / С. Д. Абрамович, М. Ю. Чикарькова – Львів, 2001.

Риторика загальна та судова / С. Д. Абрамович, В. В. Молдован, М. Ю. Чикарькова. – К., 2002.

Веди, Авеста, Біблія, Коран у шкільному вивченні. – Харків, 2003.

Культурологія / С. Д. Абрамович, М. С. Тілло, М. Ю. Чикарькова. – К., 2003.

Релігієзнавство / С. Д. Абрамович, М. С. Тілло, М. Ю. Чикарькова – К., 2004.

Зарубіжна і українська культура / С. Д. Абрамович, М. Ю. Чикарькова. – Львів, 2004.

Церковне мистецтво. – К., 2005.

Гомілетика. – Чернівці, 2009.

Біблія як інтертекст європейської філологічної культури. – Кам'янець-Подільський, 2010.

Мовленнева комунікація / С. Д. Абрамович, М. Ю. Чикарькова. – К., 2013.

Літературно-художні твори С.Д.Абрамовича

Семен Абрамович. Consecutio temporum. Стихи. – К., 2008.

Семен Абрамович. Fecit. Поэт. Прозаик. Художник. – К., 2015.

Література про С.Д.Абрамовича

Абрамович Семен Дмитрович // Житомирський державний університет імені Івана Франка. – К.: Логос Україна, 2009. – С. 132.

Гавришук А. Знаменитий земляк // Студентський меридіан (Кам'янець-Подільський). – 2002. – 30 грудня. – С. 2.

Інтерв'ю з доктором філологічних наук, професором Чернівецького університету ім. Ю.Федьковича Абрамовичем Семеном Дмитровичем // Всесвітня література та культура в навчальних закладах України. – 2001. – № 4. – С. 11-12.

Гусар Ю. Доктор-філолог Семен Абрамович / Юхим Гусар // Буковинське віче. – 2010. – 2 червня (№ 40). – С. 4.

Кто есть кто в русском литературоведении?: Справочник. – Москва: АН СССР. – 1991. – Ч. 1. – С. 9.

Літературний текст у контексті культури: проблеми рецепції та інтерпретації (наукова школа [С. Д. Абрамовича]): біобібліографічний покажчик / [уклад.: І. М. Конет та ін.]. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2010. – 70 с.: іл. – (Серія: Наукові школи університету; вип. 9).

Літературний текст у контексті культури: проблеми рецепції та інтерпретації (наукова школа [С. Д. Абрамовича]): біобібліографічний покажчик / [уклад.: І. М. Конет та ін.]. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2015. – 140 с.: іл. – (Серія: Наукові школи університету; вип. 14).

Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ. Гуманітарні науки: Філологія: зб. наук. пр. – Вип. 2-3. – Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ, 2005. – 228 с. (Присвяч. 60-річчю від дня народження С.Д.Абрамовича).

Прокопчук В. С. Абрамович Семен Дмитрович, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри слов'янської філології та загального мовознавства // Доктори наук, професори Кам'янець-Подільського нац. ун-ту ім. І.Огієнка. – Кам'янець-Подільський: Абетка-Світ, 2013. – С. 51-61.

Прокопчук В. С. Житомирський професор С.Д.Абрамович – науковець, поет, художник // Культурний простір Житомирщини – Волині XIX–XX ст.: Матеріали Всеукраїнської науково-практ. конференції (24 квітня 2012 р.). – Житомир: Л. Г. Косенко, 2012. – Т. 1. – С. 302-309.

Семен Дмитрович Абрамович. Науковець Митець. Особистість. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2010. – 60 с.

Сушицька О. Л. Науковець, митець, особистість (С. Д. Абрамович) / Ольга Леонідівна Сушицька // Коростишівський педагогічний коледж імені І.Я.Франка: 145 років історії та традицій. – Житомир: Волинь, 2014. – С. 248-252.

Тевтуль Я. Ю. Мистецькі здобутки “фізиків” та “ліриків” ЧНУ // Буковинське віче. – 2000. – 4 листопада. – С. 3.

Токменко Т. В. Півстоліття в педагогічному училищі // Актуальні проблеми історії і літератури Волині та Київщини. – Житомир, 1999. – Ч. 1. – С. 91-92.

Чикарькова М. Ю. Абрамович Семен Дмитрович // Енциклопедія Сучасної України. – Т. 1. – К., 2001. – С. 39.

Oleksander Keba

Professor S.D. Abramovych – scientist, artist, prominent man

The article describes the life and creative and scientific path of S.D. Abramovych, professor, academician of the Academy of sciences of the higher education of Ukraine. It shows the main periods of activity of S.D. Abramovych as a

scientist of a wide humanitarian type – literary critic, culturologist, religious critic; the peculiarities of his literary and art searches are highlighted.

Key words: *research and educational activity, university, scientist, study of literature, humanitarian science.*

А.В. Кеба

Профессор С.Д.Абрамович – ученый, творец, человек

В статье характеризуется жизненный, творческий и научный путь С.Д.Абрамовича, профессора, академика Академии наук высшего образования Украины. Раскрываются основные этапы деятельности С.Д.Абрамовича как ученого широкого гуманитарного профиля – литературоведа, культуролога, религиоведа; освещаются особенности его литературно-художественных поисков.

Ключевые слова: *научно-педагогическая деятельность, университет, ученый, литературоведение, гуманитаристика.*